
У РАДІ БОТАНІЧНИХ САДІВ УКРАЇНИ

У 2003 р. під керівництвом голови Ради члена-кореспондента НАН України, доктора біологічних наук Тетяни Михайлівни Черевченко відбулися дві сесії Ради ботанічних садів України.

Перша з них була присвячена 190-річчю Нікітського ботанічного саду – Національного наукового центру і проведена на базі цього закладу 20–23 травня ц. р. Тема сесії: "Регіональні проблеми збереження та збагачення біорізноманіття рослин в Україні".

Сесію відкрила голова Ради Т.М. Черевченко доповіддю "Біорізноманіття – основа життя на Землі".

Сучасні темпи втрати біорізноманіття, спричинені антропогенними факторами, перевищують природні темпи вимирання видів. У зв'язку з цією загрозою та важливістю проблеми прийнято Конвенцію про охорону біологічного різноманіття, в якій важлива роль у збереженні генофонду рослин відведена ботанічним садам.

Т.М. Черевченко зазначила, що традиційна інтродукція рослин органічно поєднується з проблемою збереження біорізноманіття рослин і що основним напрямом науково-дослідної роботи ботанічних садів є охорона рідкісних, зникаючих видів і тих, що перебувають під загрозою зникнення, особливо реліктових та ендемічних видів флори України. Тому мета програми-максимуму діяльності Ради ботсадів полягає в тому, щоб усі з 541 виду рослин,

занесених до "Червоної книги України", вирощувалися в ботанічних садах та дендропарках, що дасть змогу зберегти їх.

У сесії взяли участь понад 100 осіб із 17 ботанічних садів та 6 дендропарків України, 3 установ біологічного профілю. Також були присутні гості із Польщі, Росії, Абхазії та Молдови.

Присутні заслухали 9 пленарних доповідей та розглянули 13 стендових. Усі пленарні доповіді опубліковані у № 88 Бюлетеня державного Нікітського ботанічного саду, який вийшов з друку на час відкриття сесії.

Заслухавши, розглянувши та обговоривши усі доповіді, сесія Ради ботсадів ухвалила таке:

1. Усі доповіді містять оригінальні матеріали, які, без сумніву, знайдуть своє місце в теорії та практиці інтродукції рослин.

2. Ботанічними садами і дендропарками України проводиться велика робота з розробки теорії та практики збереження і збагачення природної та культурної флори. У різних регіонах країни колекції ботанічних садів постійно поповнюються новими видами та формами рослин.

3. Ботанічні сади та дендропарки по-різному вирішують проблеми утримання колекцій. Так, ботанічні сади Львівського та Чернівецького університетів, Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАНУ виступили з ініціативою щодо включення їх колекцій до числа наукових об'єктів, які становлять національне над-

банья. Це дає змогу залучити додаткові кошти для розвитку колекційних фондів.

4. Продовжувати роботу в ботсадах та дендропарках зі створення колекцій раритетних видів рослин, занесених до "Червоної книги України". Знаходити різні методи і підходи для вирішення проблеми збереження генофонду рослин.

5. Зважаючи на те, що у деяких ботанічних садах мають місце факти вилучення ділянок їх території різними структурами і ця тенденція триває, сесія Ради ботанічних садів ухвалила: звернутися за підтримкою до Верховної Ради, владних структур, залучити громадські організації щодо вирішення питань про недоторканість територій ботанічних садів та дендропарків згідно з чинним законодавством (згадані території є заповідними).

6. У зв'язку зі 190-річчям Нікитського ботанічного саду – Національного науково-центрального відзначити добру організацію та проведення цієї конференції у рамках сесії Ради ботанічних садів України НБС–ННЦ та його велику роботу зі збереження біорізноманіття рослин у районі Південного берега Криму.

7. Провести чергові сесії Ради ботанічних садів України: 9–12 вересня 2003 р. у м. Запоріжжі; а в 2004 р. наприкінці квітня (або в першій половині травня) в Ботанічному саду Львівського університету та восени – в Ботанічному саду Харківського університету.

Наступна сесія відбулася 9–12 вересня 2003 р. у м. Запоріжжі на базі Запорізького міського дитячого ботанічного саду. У цій сесії Ради ботанічних садів України, присвяченій 45-річчю Запорізького міського дитячого ботанічного саду, взяли участь близько 100 осіб з 21 установи, у тому числі з восьми ботанічних садів та п'яти дендропарків, різних установ природничого та просвітницького профілю, і представники органів місцевого самоврядування. Були присутні також гості із Тбіліського ботанічного саду (Грузія) та з Індії.

У рамках цієї сесії відбулася міжнародна конференція на тему: "Роль ботанічних садів та дендропарків у науково-просвітницькій діяльності та інтродукції рослин".

Присутні заслухали 7 доповідей, в яких було висвітлено напрями науково-просвітницької діяльності окремих ботанічних садів і дендропарків, вищих навчальних закладів, в яких готуються спеціалісти природничо-ботанічного профілю, вчителі-біологи.

Доповіді опубліковані у збірнику "Роль ботанічних садів та дендропарків у науково-просвітницькій діяльності та інтродукції рослин".

Вислухавши доповіді та обговоривши їх, сесія ухвалила таке:

1. У ботанічних садах та дендропарках проводиться просвітницька ботанічна та екологічна робота.

2. Кожна установа має свої методи, форми і напрями цієї діяльності.

3. Нині нагальною є потреба посилити просвітницьку ботаніко-екологічну роботу, застосувавши нові нестандартні підходи до розв'язання цієї проблеми у різних регіонах нашої країни, щоб сформувати екологічну культуру як нинішнього суспільства, так і майбутнього.

4. Необхідно об'єднати зусилля Міністерства освіти та науки і різних біологічних установ, ботанічних садів, дендропарків, вищих навчальних закладів для розробки науково-просвітницьких програм в окремих установах.

5. Ботанічні сади і дендропарки та інші заповідні території відіграють велику роль у формуванні цілісного екологічного світогляду особистості, вони є справжніми просвітницько-виховними центрами. Саме тут і учні, і студенти, старші покоління, а також зовсім маленькі діти можуть набути основ екологічних знань, особливо під час практичних занять, екскурсій, тематичних виставок та різних курсів (квітництва, рослинництва, захисту рослин тощо).

6. Особливо слід зазначити великий вклад у просвітницьку ботаніко-екологічну діяльність Запорізького міського дитячого ботанічного саду, якому виповнилося 45 років. Це – єдиний в Україні ботанічний сад такого профілю. Неоціненний досвід цього саду важливо використати для створення подібних закладів в інших регіонах країни.

7. У Запорізькому міському дитячому ботанічному саду на основі зібраних колекцій на високому рівні здійснюється навчально-виховна робота школярів, формування наукового світогляду біологів та спеціалістів небіологічного профілю, різних верств населення, інтродукція рослин та охорона біорізноманіття. Сад має тісний контакт зі школами та міськими навчальними закладами як біологічного, так і інших профілів.

8. З нагоди 45-річчя Запорізького міського дитячого ботанічного саду Рада ботанічних садів України схвалює науково-просвітницьку та інтродукційну роботу цього Саду і висловлює надію на продовження та поглиблення цієї діяльності, що стане прикладом для інших ботанічних садів, дендропарків та інших заповідних територій.

9. Зазначене вище стало можливим за надійної підтримки держави та органів місцевого самоврядування. Зважаючи на запевнення мера міста Є.Г. Карташова опікуватися та підтримувати цей сад фінансово, сесія Ради ботсадів пропонує Запорізькому міському дитячому ботанічному саду розробити план-кошторис першочергових робіт для поліпшення матеріально-технічної бази ботанічного саду та штатний розклад і подати до мерії для затвердження.

10. Сесія Ради ботсадів підтримує прохання Запорізького міського дитячого ботанічного саду і просить мерію виділити кошти для розвитку цього саду, який так потрібний нашому суспільству.

Згідно з рішенням попередньої сесії 27–29 квітня 2004 року у м. Львові на базі Ботанічного саду Львівського національного університету ім. Івана Франка (ЛНУ) відбулася конференція у рамках чергової сесії Ради ботанічних садів за такими взаємопов'язаними темами: "Біорізноманітність флори: проблеми збереження і раціонального використання" та "Репродуктивна здатність рослин як основа їх збереження і поширення в Україні".

Матеріали конференції опубліковані у таких виданнях:

1. Вісник Львівського національного університету. Серія біологічна. – 2004. – Вип. 36. – 361 с.

2. Збірник тез доповідей Міжнародної конференції, присвяченої 150-річчю Ботанічного саду Львівського національного університету ім. Івана Франка "Репродуктивна здатність рослин як основа їх збереження і поширення в Україні". – Л.: Видавничий центр Львів. нац. ун-ту, 2004. – 265 с.

Присутні заслухали 8 пленарних, 15 секційних та розглянули 12 стендових доповідей.

Заслухавши та обговоривши ці доповіді, сесія Ради ботанічних садів України ухвалила таке:

1. Усі доповіді містять оригінальні матеріали, які можна і потрібно використати у теорії і практиці інтродукції рослин.

2. У ботанічних садах і дендропарках України, а також в інших біологічних установах проводиться велика робота зі збереження біорізноманіття рослин, постійне поповнення колекцій новими видами та формами, тобто здійснюється кількісний підхід до інтродукції рослин. Однак для успіху подальшої інтродукції необхідно застосовувати сучасні популяційно-генетичні підходи. Низка ботанічних установ уже розпочала їх використовувати.

3. У ботанічних садах та дендропарках при вивченні біологічних особливостей

інтродуцентів особливу увагу приділяють їх репродукційній здатності як основі збереження і поширення цих видів в Україні. Використовуються сучасні методи розмноження, зокрема біотехнології, що дають можливість отримувати велику кількість високоякісних рослин за порівняно короткий час.

4. Особливо важливим є продовження робіт зі збереження рідкісних та зникаючих видів рослин. Нині 69 раритетних видів не вирощуються у жодному ботанічному саду або дендропарку.

5. Збереженню біорізноманітності перешкоджають різні чинники. Так, упродовж останніх років мають місце факти вилучення заповідних територій різними структурами і ця тенденція триває. У зв'язку з цим необхідно створити комісію для опрацювання звернень до різних владних структур, Верховної Ради, яку очолюватиме директор Ботанічного саду ім. акад. О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка к.б.н. В.В. Капустян. Кожна установа Ради має за потреби залучати громадські організації для сприяння вирішенню питань щодо неподільності територій ботанічних садів та дендропарків згідно з чинним законодавством.

6. У зв'язку з 150-річчям Ботанічного саду Львівського національного університету ім. Івана Франка відзначити відмінну підготовку та організацію проведення конференції в рамках чергової сесії Ради ботанічних садів колективом цього Саду на чолі з директором к.б.н. А.І. Прокопівим та зав. кафедрою ботаніки ЛНУ д.б.н. С.О. Волгіним. Також слід зазначити гарний стан колекцій Саду і велику роботу, яку проводять співробітники зі збереження та раціонального використання біорізноманіття флори цього регіону.

7. На честь 150-річчя Ботанічний сад Львівського національного університету зобов'язується видати і розіслати всім

членам ради брошуру зі списками всіх ботанічних садів та дендропарків України. Інформацію про устанovu надсилати за адресою:

Україна, 79014 м. Львів, вул. Черемшини, 44; тел. 8-0322-76-83-69;

fax 8-0322-76-55-69;

E-mail: botsad150@franco.lviv.ua

за схемою:

повна назва; підпорядкування;

повна поштова адреса, індекс;

телефон, факс, e-mail;

відомості щодо директора (повністю ім'я по-батькові, прізвище, вчене звання та ступінь).

8. Розглянувши пропозицію Бюро Ради про назву Ради на засіданні від 24.02.04, затвердити запропоновану назву: РАДА БОТАНІЧНИХ САДІВ ТА ДЕНДРОПАРКІВ УКРАЇНИ.

9. Прийняти до складу Ради ботанічних садів та дендропарків:

Дендропарк Будинку природи м. Севастополя (при Севастопольській міській організації Українського товариства охорони природи);

Ботанічний сад Львівського національного медуніверситету ім. Данила Галицького.

10. Провести чергову сесію Ради ботанічних садів та дендропарків України наприкінці вересня 2004 р. на базі Ботанічного саду Харківського національного університету з нагоди його 200-річчя. Тема конференції – "Рідкісні та зникаючі види рослин".

11. У 2005 р. (орієнтовно – у травні) планується проведення сесії на базі Криворізького ботанічного саду НАН України (з нагоди його 25-річчя).

Н.М. ТРОФИМЕНКО,
учений секретар
Ради ботанічних садів
та дендропарків України